

Masarykova univerzita
Fakulta sociálních studií

Řešení sporů a vynucování pravidel v systému GATT / WTO

Oldřich Krpec, FSS MU

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Světová obchodní organizace (WTO)

- **WTO** vzniká 1.1.1995
- 1.1.1996 končí GATT (47) jako provizorní ujednání
- GATT 47 je v podstatě inkorporován do **GATT 94**

“Marrákešská deklarace” – závěrečný dokument

Dohoda o WTO (cíle a funkce, orgány)

Příloha 1:

1A: **GATT 1994** (GATT 1947 + 19 mnohostranných dohod)

1B: **GATS** (Obchod službami)

1C: **TRIPS** (Obchodní aspekty práv k duševnímu vlastnictví)

Příloha 2: **Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů**

Příloha 3: Mechanismus přezkoumávání obchodní politiky

Příloha 4: Vícestranné obchodní dohody

Institucionální struktura WTO – Dohoda o zřízení WTO

Čl. IV Struktura WTO:

- **Konference ministrů/Ministerial Conf.** (co 2R, každá strana je zastoupena): vykonává funkce WTO, činí **rozhodnutí ve všech otázkách** mnohostranných obchodních dohod;
- **Generální rada/General Council.** (dle potřeby, každá strana zastoupena): v obdobích mezi zasedáními KM, vykonává její funkce.
  - Dle potřeby se schází aby vykonávala funkce **Orgánu pro řešení sporů; Orgánu pro přezkum obchodní politiky;**
  - **Rada pro obchod se zbožím/Council for TG;** Rada pro obchod se **službami**, Rada pro obchodní aspekty práv k **duševnímu vlastnictví**:
    - působí pod celkovým vedením GR;
    - dohlíží na působení Mnohostranných obchodních dohod;
- **Výbor (Committee) pro obchod a rozvoj;** Výbor pro omezení z důvodů **platební bilance;** Výbor pro **rozpočet**, finance a správu:
  - zřízeny KM, vykonávají fce uložené Dohodou a Mnohostrannými obchodními dohodami;

Čl. VI Sekretariát

- Zřizuje se **Sekretariát/Secretariat** WTO řízený **Generálním ředitelem/Director General**:
  - KM **jmenuje** GŘ a stanoví jeho pravomoci (4R);
  - GŘ **jmenuje** pracovníky sekretariátu (mají výlučně mezinárodní charakter).

Ministerial conferences (2y)

<u>1st</u>	9–13 December 1996	<u>Singapore</u>
<u>2nd</u>	18–20 May 1998	<u>Geneva, Switzerland</u>
<u>3rd</u>	30 November – 3 December 1999	<u>Seattle, United States</u>
<u>4th</u>	9–14 November 2001	<u>Doha, Qatar</u>
<u>5th</u>	10–14 September 2003	<u>Cancún, Mexico</u>
<u>6th</u>	13–18 December 2005	<u>Hong Kong</u>
<u>7th</u>	30 November – 2 December 2009	<u>Geneva, Switzerland</u>
<u>8th</u>	15–17 December 2011	<u>Geneva, Switzerland</u>
<u>9th</u>	3–6 December 2013	<u>Bali, Indonesia</u>
<u>10th</u>	15-19 December 2015	<u>Nairobi, Kenya</u>
<u>11th</u>	11-14 December 2017	<u>Buenos Aires, Argentina</u>

Director-General (4y)

	Name	Took office	Left office	Country
1	<u>Peter Sutherland</u>	1 July 1993	1 May 1995	<u>Ireland</u>
2	<u>Renato Ruggiero</u>	1 May 1995	1 September 1999	<u>Italy</u>
3	<u>Mike Moore</u>	1 September 1999	1 September 2002	<u>New Zealand</u>
4	<u>Supachai Panitchpakdi</u>	1 September 2002	1 September 2005	<u>Thailand</u>
5	<u>Pascal Lamy</u>	1 September 2005	1 September 2013	<u>France</u>
6	<u>Roberto Azevedo</u>	1 September 2013	2021	<u>Brazil</u>

Důvody pro existenci DS

- **Není žádné supranacionální těleso** → **dodržování** smluv tak stojí na tom, že **nedodržování** by vyústilo v situaci, která je **ztrátou**...
  - Pokud **vláda** nazná že **FR** je v jejím **zájmu**, může být **kooperace zajištěna** **jedině** důvěryhodnou **hrozbou** ze strany členů **WTO** → **retaliace** (musí hrozit **ztrátou** která je **větší** než zisk z **oportunismu**);
- **DS – redukuje oportunismus a využívá multilaterální retaliaci** – snaha státu **změnit dojednané** podmínky povede k **nutnosti kompenzace**;
- **DS předpokládá situaci jistoty** – **porušení** jsou **pozorována** a jsou **jednoznačná**;
  - **DSB** vede k **redukci nejistoty** pokud jde o **legitimitu** různých **opatření**;
- **DS může bojovat proti morálnímu hazardu** (člen **interpretuje vágní ustanovení** ve svůj prospěch) - vytváří se **fórum**, kde jsou **deviace publikovány**;
- **WTO je nedokončený kontrakt** – má jen **několik jednoznačných pravidel** (cla) → **ostatní potřebují interpretaci**;
  - **Stranami akceptovaná rozhodnutí** jsou v **případech nové intepretace** výstupem **jednání**, které se nikdy **nerealizovalo** (úspěšně) → **neformální precedent**;
- **Cíl DS je udržení rovnováhy** vyjednaných **koncesí** – nápravné **prostředky** míří na **budoucnost** (upustit od rušení);

DS procedura

- Člen obviní druhého, že **porušil** nebo svou politikou **znehodnotil** koncesi;
- **Rozhodování sporů:**
  - **Konzultace** – dvoustranné konzultace – **dobré služby DG WTO**; snaha aby strany **poznaly právní stránku i aspekty** skutkové **situace** → **cíl DS** je dosáhnout vzájemně **přijatelného řešení**; **konzultace preferovány** před panelem;
  - **Žádost o panel:** po **60 dnech** konzultací může být **požádáno o panel**; **ostatní členové** mohou být **spolu-stěžovateli**; **sekretariát navrhne 3-4 osoby** do panelu; strany mohou **protestovat**; (*panelisté - vysloužilí státní úředníci s odbornými znalostmi*);
  - **Práce panelu:** a) **prozkoumá fakta a argumenty** stran; b) **sejde se se stranami** a zúčastněnými **třetími stranami** (významný zájem); c) vydá **mezitímní rozhodnutí** (*popisná a předběžná zpráva*) je **posláno** stranám – mohou **požadovat přezkoumání**; d) **sepsání závěrů a doporučení**; e) **zpráva stranám a DSB**;
  - Panel má **právo zkoumat a požadovat informace** a technické **expertizy** – měl by dokončit práci do **6-9 měsíců** (v praxi **průměr rok**);

- **Přijetí rozhodnutí** – zpráva musí být **přijata** DSB do **60 dní** (*pokud není konsenzus nepřijmout*), nebo dojde k odvolání – **odvolání** (*chyba v právním posouzení věci*);
- **Odvolací těleso (AB)** má **7 osob** – **60-90 dní** (*právníci*) – zpráva AB je **finální** a je **přijata DSB**;
- **Implementace**: **přiměřená doba** (*specifikováno arbitráží na žádost stran*); pokud **nedoje k implementaci** – strany **dojednávají kompenzace** – pokud to **nejde**, stěžovatel může žádat o **autorizaci DSB k suspendování ekvivalentních koncesí** – **retaliace** – autorizace je **automatická** pokud není konsenzus k odmítnutí;
- **Míra retaliace** **determinována DSB** – *většinou na základě doporučení původního panelu; musí být dočasná*;
- Pokud je **spor** o tom, že bylo **implementováno** (*zda jsou nové politiky OK*) proces **DS** startuje **znovu** - **používá** pokud možno **původního panelu** ale zrychlená procedura **90 dní** – *často významné ve známých sporech...*

GATT vs. WTO

- **GATT** na **konsenzu** – **obě strany** sporu musí **souhlasit**;
  - 1980s a 1990s stále **více citlivých sporů** nemohlo být **rozhodnuto** – **NIC** a **AGRI**;
- **GATT fungoval** dobře:
  - z **278 stížností** 1948-1994 **110** vedlo k **rozhodnutí panelu**, ostatní se vyřešily před zprávou – z **88** případů kdy panel zjistil **porušení pravidel** byla **většina adoptována**; více než **90% sporů** se **vyřešilo**;
- **Po 1980** počet **neadoptovaných** rozhodnutí **narostl** významně – mnoho sporných témat nebylo jasně upraveno;
- **Úspěch systému** spočíval na **zájmu samotných stran**:
  - snaha **nesnížit hodnotu** dojednaných závazků, **opakovaná hra**;
  - strany věděly, že pravidla GATT dávají **ekonomický smysl** – mnohdy ti co **prohráli zájem** na **prosazení GATT pravidel**, pomohlo to prosadit **efektivnější obchodní politiky**;
- **WTO posílilo DS**:
  - **není možné blokovat sestavení panelu** a **přijetí zprávy** panelu, zavedlo **časové limity**, vytvořilo standardní vodítka pro rozhodování panelu a **odvolací těleso (bez opravného prostředku)**;
  - zavedlo pravidlo **automatické autorizace** retaliace;
  - možnost **blokace** pouze negativním **konsenzem** – všichni musí souhlasit s tím, že zpráva panelu je zásadním způsobem pochybená;
- **Proč došlo k posílení DS** systému když fungoval dobře i pod GATT? **US** a **301** (Trade Act 1974)– US trvaly na **systému** který má **zuby** (DSB je podle článku 23 DSU **povinným mechanismem** pokud je spor ve věci upravené pravidly WTO)...

Fungování systému

- Zkušenosti podporují **optimismus** – **160** požadavků na **konzultace** během prvních **5 let, 3x více ročně** než GATT;
- *(první dekáda skoro 1000 sporů)* **třetina** formálních **konzultací** pod DSU (**150 stran** x směřujících **tisíce** produktů) - pouze **15 %** ke **zprávě panelu**;
  - **DCs** častěji než dříve – jako **stěžovatel 33%** a jako **žalovaný 27%**; úspěšně **napadají velké AIC**; také se **častěji** napadají **vzájemně**;
  - **LDCs** minimálně – **nikdy** jako **obviněný**;
- **Vyhráno G2 65%, AIC 56%, DCs 58%, celkem 59%**;
- **DCs vyvolávají více kauz** než AIC, úspěšnost stejná bez ohledu na kapacitu a sofistikovanost;
- **EU a US** mají tendenci vést **akce proti sobě** a **proti jiným AIC** – ostatní **DCs** a **AIC** mají tendenci **napadat EU a US**; (všichni spíše startují **spory proti členům stejné skupiny**);
  - **EU a US žalují 28%** všech sporů (**ostatní AIC 38%, DCs 33%, LDCs 8x**);
  - **EU a US cílem 56%, AIC** (včetně bohatých NIZ) – **17%, DCs 27%, LDCs 0%**;

- **Podíl implementovaných – 80%**, pouze 20% jde zpět k *compliance panelu*;
  - **AB často poopravilo panel, výjimečně otočilo výsledek;**
- **V průměru konzultace, panel, AB vezme 2 roky, implementace další rok – compliance panel dalších 7 měsíců;**
  - Průměrné **doby trvání**: konzultace 210 dnů, panel 406 dnů, AB 89 dnů, přiměřená doba implementace 12 měsíců, implementace bilaterální dohody 9,5 měsíců, compliance panel 226 dnů, AB 88dnů (1995-2006);
- **Nedá se říct kdo co vyhrál – některá napadená opatření byla pro aktéry důležitá, jiné ne – někdy může vláda prohru uvítat, protože to pomůže doma, nebo jde o přitažení pozornosti k problému, který chtějí dostat do agendy WTO;**
  - **Problematické kauzy** typicky mezi OECD členy – subvence a SPS;
  - **Pouze 5% požadavek retaliace, pouze OECD zatím použilo retaliace** (vždy na úkor občana)...
  - Většina kauz spadá do **tří propojených pravidel: AD, subvence (SCM), SG; pak SPS;**

Systemové otázky

- **Vlády jako filtry** – EO podniky musí **žádat** svou vládu, aby **vznesla kauzu** k WTO – nejprve přes **konzultace** a pak **panel**;
  - vlády **nemusejí chtít jít do syndromu skleněného domu** – simultánní protikauzy, nebo si nemyslí, že se to vyplatí – mají **důležitější témata** k vyřešení s danou zemí;
  - **retaliační kapacita** hraje roli – **spor** v daném roce mezi **dvěma zeměmi** zvětšuje pravděpodobnost sporu v **opačném gardu** v roce následujícím **55x!**
- I když jsou to vlády kdo je hráčem v DS – **soukromé subjekty** mohou **participovat** prostřednictvím ***amicus curie brief*** – mohou být připuštěné panelem v rámci jeho pravomoci zjišťovat informace a žádat o radu;
- Existují různá **fóra** kde se setkávají vlády a **business** – **International Chamber of commerce (ICC)** v **Paříži** – konzultativní status v UN, nejvýznamnější **komunikačním kanálem** s mezinárodním **business**;
- **Nejefektivnější** by bylo zavést mechanismus napadení vládních politik **před vlastními soudy** v zemi, nebo zvláštními **rozhodci...**
- **Omezení zdroji**: dohody WTO 25k stran, case law dalších 25k; průměrná kauza DS 500k USD, asistence byla omezená:
  - Problém je **potenciál panelu** a AB **zvládnout komplexní** a velmi detailní **technické věci**: EC-Biotech zpráva má obsah o 40 stranách, hlavní zpráva má **1000** stran a hromadu dodatků – strany poskytly **3100 dokumentů...**

Mocenská asymetrie

- Důležitá skupina faktorů – **asymetrie moci** - je zřejmé, že asymetrie moci **nevede k tomu, že by velcí hráči nebyli cílem!**
  - Ale, **DCs nemusí chtít provokovat AIC** se kterou mají **spolupráci** v jiných oblastech – rozvojová **pomoc**, nebo **obrana**;
- Existují **asymetrické motivace** pro země k **odchýlení** se od **WTO**, protože **konečná hrozba členovi je retalitace**;
  - **Malé země nemohou důvěryhodně strašit** velké, protože jejich **bariéry** by měly **minimální dopad** a byly by **nákladné** v důsledku **narušení obchodu** – to je ale **realita** a **ne důsledek** fungování **WTO**;
- To že jsou **DCs málokdy napadené** v rámci DS procesu je **problém** – je **nepravděpodobné**, že by nic **neporušovaly**;
  - Zdá se, že **malé trhy** a potenciálně **malé zisky** jejich **otevření** nedokážou **kompenzovat náklady** vedení kauzy;
  - ;
  - To ale **snižuje motivaci** s Navíc to může být **citlivé** z **politických** a etických **důvodů** nimi vstupovat do vzájemně výhodných jednání o liberalizaci...

Japonsko – alkoholické nápoje (ochrana domácích producentů)

- japonská **daň** na **sochu** nižší než na **whisky** a **vodku** a další západní nápoje:
  - porušení **národního zacházení** - stěžovatel musí prokázat, že produkty soutěžily o stejný trh (jsou „*like*“ produkty;)
  - Japonci zacházeli s dovozem hůře -> museli **odstranit daňový rozdíl**;
  - trvalo to **déle** než **dohodnutá doba implementace**, dočasná **kompence** ve formě **sníženého cla** na **dovoz dotčených produktů dokud** nebyla **změna daní**;

EU-Sardinky (ochrana domácích producentů)

- **EU rozhodnutí** že jen to co je v **Atlantiku** a **SZM** jsou pro EU **sardinky** - **pacifický** příbuzný musí být nazýván **šprot**,
  - **Peru** to napadlo - **EU ignoruje** mezinárodní standard *Kodex Alimentarius Commission* – že **ryby exportované Peru** mohou být **legitimně** zvané **sardinky**;
  - **EU** potřebovalo **důvod** pro nové **názvosloví** → prý **ochrana spotřebitele**...
  - proti tomu se postavila **UK asociace spotřebitelů**, která poslala **dobrozdání**, že je to **naopak** proti ekonomickým a informačním zájmům E spotřebitele...
  - **EU neprokázala**, že je její akce **motivována ochranou spotřebitele** – souhlasila se **změnou legislativy**;

EU – Banány (preference – zahraniční politika, ochrana preferovaných producentů)

- problémové téma kvůli **EU preferencím pro ACP** – Karibik **vždy velký podíl** EU trhu vs. LATAM (spor i mezi **GER** a **FRA**-kolonie); podobně i **UK** a **SPA**;
  - velmi neefektivní – za každý **1USD** pro kolonie **spotřebitel** platil **5** (**3** pro **distribuci** a **1** se **ztratil**) - mnohem **efektivnější** by byl **transfer**;
- **1993 EU** vytvořila **komplexní systém dovozních licencí**;
  - **dvě tarifní kvóty** – jednu pro **ACP** a jednu pro **ostatní** – **dodávky mimo kvótu** byly zatížené vysokým **tarifem**;
  - **tradiční dodavatelé 30% licencí** na **kvóty** a mohli je **použít** na **dovoz z ACP** nebo **prodat firmám**, které chtějí dovážet z **US Ameriky** – to se dělo a šlo o **transfer od US firem k držitelům kvót**; **náklady spotřebitele 2 mld. USD** – **ACP dostaly 150mil**;
- **Latam** producenti **dvě** kauzy ke **GATT 1992** proti **národním systémům** a **1993** proti **EU režimu**;
  - **vyhrály** → **EU** vytvořila **rámcovou Dohodu o banánech s 4 zeměmi** (Kostarika, Kolumbie, Nika, Venezuela) – **1994** kterým dala **zvláštní kvóty** za to že **nebudou napadat EU režim do 2002**;
  - **1996 další čtyři** producenti napadli režim (Equ, Gua, Hond, Mex), na jejich stranu se postavily **US** kvůli **Chiquitě (US** protože nemá banány mohla přistoupit díky **GATS** → nediskriminace proti **distribučním službám**);
  - **EU prohrálo + nepodřídilo se DSB** → **retaliace** pro **US** – kolotoč, **každých 6 měsíců jiné zboží** se **100% tarifem** – **maximalizace politické škody**;
  - v roce **2006** EU zavádí **nový režim** se **clem 176 eur** na tunu a **ACP bezcelní kvótu 775k tun do konce 2007** – **EPA** dohody nahrazují ACP;
  - Diskuze pokračují v **Doha**; **EU** totiž **pokračuje s bezcelní kvótou** pro ACP i **po uplynutí výjimky** – **US** se vložilo;
- *Ukázalo se, že **retaliace Ekvádoru** by **nefungovala** – **DCs** jsou **závislé** na tom, že se na jejich stranu postaví **velký trh (US)**;*
- *A dokonce **ani US retaliace** nestačila v této kauze – **extrémní příklad** – **boj mezi skupinami DCs**;*
- *Přestože preference byly **financovány spotřebiteli z EU**, **nebyli hráčem** v kauze, a v EU nebyli **ani velcí zpracovatelé**, kteří by tlačili na levnější vstupy...*
- *Kauza skončila **útokem skupiny nepreferovaných zemí** na preferenční režim EU;*
- ***Podobná byla cukerná kauza**, ale zde byli **silní EU producenti** a zpracovatelé...*

EU – Banány (preference – zahraniční politika, ochrana preferovaných producentů)

- problémové téma kvůli **EU preferencím pro ACP** – Karibik **vždy velký podíl** EU trhu vs. LATAM (spor i mezi **GER** a **FRA**-kolonie); podobně i **UK** a **SPA**;
  - velmi neefektivní – za každý **1USD** pro kolonie **spotřebitel** platil **5** (**3** pro **distribuci** a **1** se **ztratil**) - mnohem **efektivnější** by byl **transfer**;
- **1993 EU** vytvořila **komplexní systém dovozních licencí**;
  - **dvě tarifní kvóty** – jednu pro **ACP** a jednu pro **ostatní** – **dodávky mimo kvótu** byly zatížené vysokým **tarifem**;
  - **tradiční dodavatelé 30% licencí** na **kvóty** a mohli je **použít** na **dovoz z ACP** nebo **prodat firmám**, které chtějí dovážet z **US Ameriky** – to se dělo a šlo o **transfer od US firem k držitelům kvót**; **náklady spotřebitele 2 mld. USD** – **ACP dostaly 150mil**;
- **LATAM** producenti **dvě** kauzy ke **GATT 1992** proti **národním systémům** a **1993** proti **EU režimu**;
  - **vyhrály** → **EU** vytvořila **rámcovou Dohodu o banánech s 4 zeměmi** (Kostarika, Kolumbie, Nika, Venezuela) – **1994** kterým dala **zvláštní kvóty** za to že **nebudou napadat EU režim do 2002**;
  - **1996 další čtyři** producenti napadli režim (Equ, Gua, Hond, Mex), na jejich stranu se postavily **US** kvůli **Chiquitě (US** protože nemá banány mohla přistoupit díky **GATS** → **nediskriminace proti distribučním službám**);
  - **EU prohrálo + nepodřídilo se DSB** → **retaliace** pro **US** – kolotoč, **každých 6 měsíců jiné zboží** se **100% tarifem** – **maximalizace politické škody**;
  - v roce **2006** EU zavedl **nový režim** se **clem 176 eur** na tunu a **ACP bezcelní kvótu 775k tun do konce 2007** – **EPA** dohody nahrazují ACP;
  - **2010 Geneva agreement on TiB**: do **2017** postupně zmizí cla a přejde se na **MFN režim** s LATAM státy...
- *Ukázalo se, že **retaliace Ekvádoru** by **nefungovala** – DCs jsou **závislé** na tom, že se na jejich stranu postaví **velký trh (US)**;*
- *A dokonce **ani US retaliace nestačila** v této kauze – **extrémní příklad** – **boj mezi skupinami DCs**;*
- *Přestože preference byly **financovány spotřebiteli z EU**, **nebyli hráčem** v kauze, a v EU nebyli **ani velcí zpracovatelé**, kteří by tlačili na **levnější vstupy**...*
- *Kauza skončila **útokem skupiny nepreferovaných zemí** na **preferenční režim EU**;*
- ***Podobná byla cukerná kauza**, ale zde byli **silní EU producenti** a **zpracovatelé**...*

Děkuji za pozornost

Oldřich Krpec

krpec@mail.muni.cz

MVES FSS MU, Joštova 10, 60200 Brno

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ